

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЕТНОПСИХОЛОГІЯ»

Ступінь вищої освіти - Магістр
Спеціальність 053 психологія
Освітня програма «Психологія»
Рік навчання I, семестр I
Форма здобуття вищої освіти денна
Кількість кредитів ЄКТС 5
Мова викладання українська

Лектор навчальної
дисципліни

Контактна інформація
лектора (e-mail)
URL ЕНК на
навчальному порталі
НУБіП України

Мирослава САДОВА
Sadova83@ukr.net

<https://elearn.nubip.edu.ua/enrol/index.php?id=4624>

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна «Етнопсихологія» є обов'язковим компонентом серед навчальних дисциплін ОПП, важлива для вивчення інших галузей психології. Під час її вивчення студенти отримують уявлення та знання, щодо своєрідності прояву й функціонування психіки представників різних етнічних спільностей. Цілі курсу: забезпечувати реалізацію системного підходу до висвітлення соціокультурних та психологічних аспектів етнічних спільностей. Предметом вивчення навчальної дисципліни є соціально-психологічні риси національно-етнічних спільнот, їхній вплив на поведінку особистості, а також соціально-психологічні процеси й особливості етнічного розвитку та міжнаціонального спілкування.

Переваги курсу: основна увага на виробленні умінь на підґрунті теоретичних знань, можливість участі в групових формах навчальної діяльності, навчання в дії, самопізнання, планування власного саморозвитку. Отримані знання допомагають розвинути практичні вміння, що забезпечує творчість та ініціативу в професійній діяльності. Форма підсумкового контролю – екзамен.

Компетентності ОП:

Загальні компетентності (ЗК):

- Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях (ЗК1).
- Здатність генерувати нові ідеї (креативність) (ЗК3).
- Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми (ЗК4).
- Цінування та повага різноманітності та мультикультурності (ЗК5).
- Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів) (ЗК6).
- Здатність діяти соціально відповідально та свідомо (ЗК7).
- Здатність розробляти та управляти проектами (ЗК8).

- Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети (ЗК9).
- Здатність спілкуватися іноземною мовою (ЗК10).

Спеціальні компетентності (СК):

- Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та/або практики (СК1).
- Здатність обирати і застосовувати валідні та надійні методи наукового дослідження та/або доказові методики і техніки практичної діяльності (СК3).
- Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгову, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну та іншу залежно від спеціалізації) з використанням науково верифікованих методів та технік (СК4).
- Здатність організувати та реалізувати просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психології (СК5).
- Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно-та мультидисциплінарних командах (СК6).
- Здатність приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності (СК7).

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен досягти **таких програмних результатів навчання:**

- Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ПРН1).
- Вміти організувати та проводити психологічне дослідження із застосуванням валідних та надійних методів (ПРН 2).
- Робити психологічний прогноз щодо розвитку особистості, груп, організацій (ПРН4).
- Розробляти просвітницькі матеріали та освітні програми, впроваджувати їх, отримувати зворотній зв'язок, оцінювати якість (ПРН6).
- Доступно і аргументовано представляти результати досліджень у писемній та усній формах, брати участь у фахових дискусіях (ПРН7).
- Здійснювати аналітичний пошук відповідної до сформульованої проблеми наукової інформації та оцінювати її за критеріями адекватності (ПРН10).

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема	Години (лекції/ практичні/ самостійна робота)	Результати навчання	Завдання	Оцінювання
Змістовний модуль 1. Теоретичні засади політичної психології				

<p>Тема 1. Предмет і міждисциплінарні зв'язки етнопсихології</p>	<p>4/4/6</p>	<p>Знати своєрідність предмета й завдань етнопсихології. Розуміти зв'язок етнопсихології з іншими науками. Аналізувати основні дослідницькі підходи вивчення етносів. Знати історію розвитку етнопсихології.</p>	<p>Історія розвитку етнопсихології. Становлення психології народів як науки в ХІХ столітті. Історія розвитку етнопсихологічних поглядів за кордоном. Психологічний напрямок в американській етнопсихології. Історія становлення етнопсихології в Україні.</p>	<p>Оцінювання участі в дискусії – 6 б</p>
			<p>Презентація на тему: «Напрямки розвитку сучасної етнопсихології та причини дискредитації етнопсихологічної науки наприкінці 20-х років».</p>	<p>Перевірка завдань на НМК – 6 б</p>
<p>Тема 2. Методи наукових досліджень в етнопсихології</p>	<p>4/4/6</p>	<p>Знати методи наукових досліджень в етнопсихології. Розуміти логіку і принципи етнопсихологічних досліджень. Розуміти особливості застосування опитувальних, проєктивних процедур, психосемантичного методу в етнопсихології.</p>	<p>Логіка і принципи етнопсихологічних досліджень. Використання асоціативного експерименту в етнопсихології. Методи вивчення етнічних атитюдів у дітей.</p>	<p>Оцінювання участі в дискусії – 6 б</p>
			<p>Презентація на тему: «Застосування проєктивних методів дослідження в етнопсихології: метод етнічних асоціацій та семантичного диференціалу як способів вивчення етнічних переваг», «Крос-культурне дослідження».</p>	<p>Перевірка завдань на НМК – 6 б</p>

Тема 3. Основні теоретичні орієнтації етнопсихологічних досліджень	3/3/6	Знати загальну характеристику основних стратегій етнопсихологічних досліджень. Розуміти теоретичні орієнтації етнопсихологічних досліджень: релятивізм, абсолютизм, універсалізм.	Л. Леві-Брюль про ментальність первісної і сучасної людини. К. Леві-Строс про універсальність структури мислення.	Оцінювання участі в дискусії – 6 б
			Презентація на тему: «Діяльнісний підхід у міжкультурних дослідженнях П. Тулвісте: вивчення історичного розвитку мислення та теорії діяльності як методологічної основи», «Культура і «Я-концепція». Пізнавальні процеси і культура».	Перевірка завдань на НМК – 6 б
Тема 4. Проблема етносу та нації в етнопсихології	4/4/6	Знати про психологічну основу нації. Розуміти складові психологічної основи нації. Аналізувати категорії: людство, етнос, нація.	Ознаки і типи етнічних спільнот. Основні етнічні та культурологічні ознаки нації. Умови походження та модифікації етносу: антропологічні, лінгвістичні, культурні.	Оцінювання участі в дискусії – 6 б
			Презентація на тему «Мова і національний характер», Гіпотеза лінгвістичної відносності Е. Сепір і Б.Л. Уорфа».	Перевірка завдань на НМК – 6 б

Тема. 5. Психічний склад етносу	4/246	Аналізувати індивідуальну і об'єктивну психіку. Розуміти архетипічну основу українського етносу. Аналізувати ментальність як стиль світосприйняття.	Архетип як глибинний рівень національної Менталітет та його структура. Ознаки аграрної моделі мислення.	Оцінювання участі в дискусії – 6 б
			Презентація на тему: «Українська ритуальна система і циклічна концепція часу», «Праця як ментально-світоглядна цінність українців»..	Перевірка завдань на НМК – 6 б
Тема. 6. Сутність, структура і своєрідність етнопсихологічних феноменів	4/4/6	Знати сутність і структуру психології нації. Аналізувати структуроутворюючі складові національної психіки. Розуміти функції національної психіки.	Сутність психології нації. Структуроутворюючі складові психології нації. Національно-психологічні особливості та їх властивості.	Оцінювання участі в дискусії – 5 б
			Презентація на тему: «Національний характер у структурі національної психології», «Особливості національного характеру українців: соціально-культурні витoki української національної самобутності».	Перевірка завдань на НМК – 5 б
Проміжний контроль	1	Узагальнення набутих знань та умінь.	Виконати тест	30 б
Змістовний модуль II.				
Механізми міжгрупового сприйняття в міжетнічних стосунках та специфіка міжетнічної взаємодії				
Тема. 7. Розвиток і трансформація етнічної ідентичності	4/4/6	Розуміти закономірності етнічної ідентичності та її компоненти Аналізувати	Компоненти етнічної ідентичності та етнодиференціюючі ознаки. Маргінальна	Перевірка завдань практичного заняття – 4 б

		етнодиференціюючі ознаки. Знати етапи становлення етнічної ідентичності.	етнічна ідентичність. Фактори впливу на становлення етнічної ідентичності. Модель стадіального формування етнічної ідентичності.	
			Методи вивчення етнічної ідентичності: поліструктурне інтерв'ю, шкальні опитувальники, дослідження етнічної ідентичності підлітків. Презентація на тему: «Особливості процесу ідентифікації особистості з позиції психоаналітичного, біхевіористського, когнітивного, діяльнісного підходів».	Перевірка завдань самостійної роботи – 4 б
Тема. 8. Психологічні передумови цілісності нації (етноцентризм та атрибутивні процеси)	4/4/6	Аналізувати етноцентризм як соціально-психологічне явище. Знати ступені виразності етноцентризму. Аналізувати теорії етноцентризму.	Соціальна каузальна атрибуція як механізм міжгрупової диференціації.	Перевірка завдань практичного заняття – 4 б
			Презентація на тему: Кроскультурні дослідження механізмів каузальної атрибуції», «Етноцентризм в системі між групових процесів».	Перевірка завдань самостійної роботи – 4 б

Тема. 9. Феномени психологічного захисту етносу	2/2/6	Знати феномени психологічного захисту етносу. Аналізувати умови активізації психологічного захисту етносу. Психологічний захист етносу як процес етногенезу.	Види психологічного захисту етносу. Використання механізмів психологічного захисту у ваших відносинах із представниками інших народів.	Перевірка завдань практичного заняття –3 б
			Презентація на тему: «Механізми психологічного захисту в українських приказках та прислів'ях»,	Перевірка завдань самостійної роботи – 3 б
Тема. 10. Психологічні особливості етнічної стереотипізації	2/2/6	Знати загальну характеристику етнічних стереотипів. Розуміти основні функції етнічних стереотипів. Аналізувати Види етнічних стереотипів та умови формування.	Основні функції етнічних установок у регуляції соціальної поведінки та діяльності представників етносу. Умови формування етнічних стереотипів.	Перевірка завдань практичного заняття –4 б
			Презентація на тему: «Взаємозв'язок конформізму й стереотипів», «Етнічні стереотипи і казуальна атрибуція», «Стереотипи й етнопсихологічний захист».	Перевірка завдань самостійної роботи – 4 б
Тема. 11. Міжетнічні стосунки	2/2/6	Знати основні типи й етапи розвитку міжетнічних стосунків. Аналізувати наслідки міжетнічних стосунків для культури етносів.	Прогнозування взаємостосунків етнічних груп на ґрунті їх психологічних особливостей.	Перевірка завдань практичного заняття –4 б
			Презентація на тему: «Аналіз кастового суспільства», Ознаки етнічної субординації.	Перевірка завдань самостійної роботи – 4 б

			Компліментарність як механізм міжетнічних взаємодій.	
Тема. 12. Етнічні процеси й способи існування етносів	2/2/6	Знати способи існування етносів. Розуміти етнічні процеси. Знати теорію пасіонарності.	Способи існування етносів та розкрийте в чому полягає їх особливість. Характеристика етнічних процесів. Теорія пасіонарності. Характеристика фаз етногенезу.	Перевірка завдань практичного заняття –4 б
			Презентація на тему: «Природа формування етносу (внутрішні та зовнішні чинники, які визначають природу етносу)».	Перевірка завдань самостійної роботи – 4 б
Тема. 13. Асиміляція	2/2/6	Аналізувати асиміляцію як вид адаптивних стратегій. Знати характеристику асиміляції, її функції й агенти.	Асимілятивні процеси. Етапи асиміляції. Фактори асиміляції.	Перевірка завдань практичного заняття –4 б
			Презентація на тему: «Фактори асиміляції».	Перевірка завдань самостійної роботи – 4 б
Тема. 14. Психологічна специфіка етнічних конфліктів	2/2/6	Знати сутність і передумови виникнення етнічних конфліктів. Аналізувати види етнічних конфліктів. Знати психологічні теорії виникнення етнічних конфліктів та їх причини.	Міжгрупові конфлікти як продукт універсальних психологічних характеристик. Індивідуальні розходження як основа міжгрупових конфліктів. Специфіка врегулювання етнічних конфліктів.	Перевірка завдань практичного заняття –4 б
			Презентація на тему: «Етнічні протиріччя в сучасній Україні:	Перевірка завдань самостійної роботи – 4 б

			культурні виміри, структура, принципи аналізу».	
Тема. 15. Адаптація до нового культурного середовища	2/2/6	Знати умови взаємодії представників різних культур і етносів. Аналізувати фактори, які впливають на процес адаптації до нового культурного середовища. Знати наслідки міжкультурних контактів для груп і індивідів.	Умови взаємодії для представників різних культур і етносів. Міжкультурна адаптація і її етапи. Культурний шок та його ознаки.	Перевірка завдань практичного заняття –4 б
			Презентація на тему: «Проблеми соціально-психологічного впливу міжкультурної комунікації на етнічну психокультуру», «Етнокультурний тренінг: завдання та методи. Оцінка ефективності етнокультурного тренінгу».	Перевірка завдань самостійної роботи – 4 б
Проміжний контроль	1	Узагальнення набутих знань та умінь.	Виконати тест	30 б
Всього за 2 семестр				70
Екзамен		Розуміння своєрідності прояву й функціонування психіки представників різних етнічних спільностей.	Виконати тест, пройти усну співбесіду за відкритими питаннями тесту.	30
Всього за курс				100

ПОЛІТИКА ОЦІНЮВАННЯ

<i>Політика щодо дедлайнів та перескладання:</i>	<p>Відтермінування здачі завдань самостійної роботи, практичних занять у випадках хвороби чи якоїсь іншої вагомої для студента причини може бути дозволене за умови надання необхідної документації.</p> <p>Відтермінування здачі екзамену може бути дозволене за умови погодження з деканатом.</p> <p>Проведення навчальних занять, терміни та умови виконання навчальних завдань можуть бути адаптовані до запитів студентів із документально підтвердженими особливими потребами. Відповідальністю студента залишається вчасне надання таких документів.</p>
---	---

Політика щодо академічної доброчесності:	Вступаючи на цей курс, студенти повинні дотримуватися норм поведінки, прописаних у Положенні про академічну доброчесність у Національному університеті біоресурсів і природокористування України (https://nubip.edu.ua/node/12654). Ви повинні знати та дотримуватись академічної доброчесності з усіх питань цього курсу. Порушення академічної доброчесності тягне за собою академічну відповідальність.
Політика щодо відвідування:	Відвідування лекцій та практичних занять з курсу є обов'язковим, воно забезпечує краще розуміння матеріалу, дає можливість простежити зв'язок між теоретичною інформацією та її прикладним аспектом, сформулювати систему знань та ґрунтовно підготуватись до екзамену. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись індивідуально (в он-лайн формі за погодженням із деканом факультету).

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка національна за результати складання екзаменів заліків	
	екзаменів	заліків
90-100	відмінно	зараховано
74-89	добре	
60-73	задовільно	
0-59	незадовільно	не зараховано

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна

1. Гримич М. Традиційний світогляд та етнопсихологічні константи українців. (Когнітивна антропологія). К.: АТ «ВІПОЛ». 2010. 379 с.
2. Губко О. Психологія Українського народу. Наукове дослідження в чотирьох книгах. Книга перша. Психологічний склад проукраїнсь-кої народності. К.: ПВП «Задруга», 2003. 399 с.
3. Данилюк І.В. Етнічна психологія як галузь наукового знання: історико-теоретичний вимір: Монографія. К.: «САММІТ-КНИГА», 2010. 432 с.
4. Етнічна психологія як галузь наукового знання: історико-теоретичний вимір: Монографія. К.: «САММІТ-КНИГА», 2010. 432 с.
5. Етнопсихологія: (конспект лекцій): Навч. посібник для студ. вищих навч. закладів. Кам'янець-Подільський держ. педагогічний ун-т., 2002. 44 с.
6. Етнопсихологія: Навчальний посібник. Укл.: Яшник С.В. К.: РПФ «КОМПРІНТ», 2020. 216 с.
7. Етнопсихологія: навчально-методичний посібник. За ред. В.Д. Хруща. Івано-Франківськ: Прикарпатський ун-т ім. В. Стефаника, 1994. 82 с.
8. Етносоціальна культура як саморегульована система: Навч. посіб-ник. Київ, ун-т ім. Т.Г. Шевченка. 1993. 200 с.

9. Крюкова М.А. Етнопсихологія: навчально-методичний посібник (в допомогу до самостійної роботи для здобувачів вищої освіти ступеня магістра факультету психології, політології та соціології факультету психології, політології та соціології НУ «ОЮА»). М.А. Крюкова, Ю.В. Форманюк. Одеса: Фенікс, 2020. 106 с.
10. Лозко Г. Українське язичництво. К.: Укр. центр духов. Культури, 1994. 96 с.
11. Нагорна Л.П. Соціокультурна ідентичність: пастки ціннісних розмежувань. К., ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2011. 272 с.
12. Савицька О.В. Етнопсихологія: навч. посібник. О.В. Савицька, Л.М. Співак. К.:Каравела, 2011. 264 с.

Допоміжна

13. Нежурина-Кузничная Н.Ю. Популярная этнопсихология. Мн.: Харвест, 2004. 384 с.
14. Павленко В.Н., Таглин С.А. Введение в этническую психологию: Учеб. пособие. Харьков: ХГУ, 1992. 108 с.
15. Присяжнюк Ю.П. Українське селянство XIX-XX ст.: еволюція, ментальність, традиціоналізм. Навч. пос. для студентів історичних факультетів. Черкаси «Відлуння- плюс», 2002. 119 с.
16. Сніжко В.В. нариси з психоетнічної екології України. К.: Веселка, 2001. – 334 с.
17. Павленко В.Н. Введение в этническую психологию: Учеб. пособие. Харьков: ХГУ, 1992. 108 с.
18. Нежурина-Кузничная Н.Ю. Популярная этнопсихология . Мн.: Харвест, 2004. 384 с.
19. Этнопсихологические проблемы вчера и сегодня: Хрестоматия. Сост. К.В. Сельченко. Мн.: Харвест, 2004. 496 с.
20. Баронин А.С. Этническая психология. К.: Тандем, 2000. 264 с.

Інформаційні ресурси

1. <http://uaoppp.com.ua/info/29/>
  2. <http://moodle.nauu.kiev.ua/>
- Етнопсихологія як наука, предмет та методи етнопсихології. [Електронний ресурс]: матеріали конференцій. Режим доступу: www.imanbooks.com.
4. Гончарук Н. Етнопсихологічні витoki українського характеру в концепції Олександра Кульчицького. Режим доступу: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/37495>